

ПРАБЛЕМА НЯПРОФІЛЬНЫХ ДЫСЦЫПЛІН У НАВУЧАЛЬНЫМ ПРАЦЭСЕ - ЗАПАТРАБАВАНАСЦЬ, ЗАДАЧЫ І ПОШУК КАМПРАМІСУ НА ПРЫКЛАДЗЕ ІНФАРМАЦЫЙНЫХ ТЭХНАЛОГІЙ І МАСАВАЙ КУЛЬТУРЫ

*Максім Казлоў
Наталля Паўлава
Мінск Беларусь*

Дадзеная праца закранае праблему няпрофільных дысцыплін у адукацыйным працэсе. Асноўная ўвага ў вырашэнні гэтага пытання акцэнтуюцца на іміджы выкладчыка і яго пастаянным пошуку іншых метадаў перадачы ведаў.

Ключавыя словы: дысцыпліна, выкладчык, веды, літаратура, культура, адукацыя

Сёння ў большасці навучальных устаноў прысутнічаюць гуманітарныя дысцыпліны ў якасці дадатковых модуляў на выбар або абавязковых. З аднаго боку - гэта заканамерна і прагрэсіўна, паколькі ў сучасным свеце веды і прафесіі змяняюцца і трансфармуюцца з неверагоднай хуткасцю. Аднак, з іншага боку, часта можна пачуць, што гэтыя дысцыпліны не адпавядаюць рэчаіснасці і ў рэальнасці не спатрэбяцца ў прафесійнай дзейнасці. Як паказвае вопыт, пад гэтае меркаванне прыпадаюць якраз *няпрофільныя прадметы* [7].

У дадзенай праблеме ёсць мноства асаблівасцяў, на якія варта акцэнтаваць нашу ўвагу. Выкладанне гуманітарных дысцыплін нават у негуманітарных галінах, у першую чаргу - гэта даніна павагі традыцыі «сямі вольных мастацтваў». Збольшага, таксама можна згадаць досвед «савецкай сістэмы адукацыі». Сённяшні негатыўны аблічча гуманітарных дысцыплін выкліканы спадчынай як раз «савецкай сістэмы» і панаваннем у ёй «марксізма-ленінізма», якая пакінула ў іх свой адбітак [6]. Але ўсё ж праблема знаходзіцца ў іншым рэчышчы. У дадзеным выпадку большасць дысцыплін у якасці модуляў на выбар або абавязковых, па адпушчаным на іх гадзінах, не могуць асвятліць ў дастатковым аб'ёме ўвесь матэрыял. Па сутнасці, атрымліваецца толькі пазначэнне базавых тэм, якія ўжо перасякаюцца з іншымі роднаснымі дысцыплінамі. З іншага боку - гэта патрабаванні, якія прапісаны ў праграмах і стандартах і іх выкананне абавязкова. Але менавіта калянасць іх строгага выканання і вядзе да праблемы *адарванасці* дысцыплін ад рэальнасці і ў прафесійнай дзейнасці, і ў перадачы ведаў. Усё гэта, перш за ўсё, адлюстроўваецца на выкладчыку і яго дэтэрмінараванасці ў рамках праграмы, а не пошукам актуальных і сучасных ведаў [5].

Усё гэта, у першую чаргу, выклікана тым, што сёння, літаральна перад вачыма, трансфармавалася сацыяльная прастора і разам з ёй адукацыя. *Калі раней выкладчык*

валодаў манаполіяй на інфармацыю і яго канспект або лекцыі лічыліся амаль адзіным і зручным спосабам пазнаёміцца з вывучаемай тэмай, то сёння выкладчык страціў манаполію, цяпер яе замяніў інтэрнэт і сацыяльныя сеткі. У нашы дні любая інфармацыя (кантэнт) можа быць знойдзена менавіта там (у дадзеным выпадку ўсё роўна - ілжывая яна ці верная, поўная або ўрыўкавая). Таму сёння самому выкладчыку трэба быць «медыйным Архіварыусам», «блогерам», каб ён адпавядаў патрабаванням і формам перадачы інфармацыі ў соцыуме (у вобразе выкладчыка заўсёды існаваў выгляд «хадзячай энцыклапедыі», гэта толькі яе новая, абноўленая версія) [4]. У цяперашні час перадача ведаў звязанна з запытам ад соцыума, ён жа і стварае структуру ведаў і сістэму думкі. *Пры гэтых абставінах выкладчык становіцца творчай асобай, якая застаецца ў медыйнай прасторы ў якасці рэтранслятара не проста ведаў як такіх, але культурных адзінак (мемов) квантаў, якія, у залежнасці ад часовага адрэзка сентэнцыі (ідэалогіі) інфармацыйнага поля (самой культуры), змяняюцца* [2]. У дадзены момант фарміраванне ведаў адбываецца ў самой камунікацыі. Іншымі словамі, веды для пэўных прафесій, у якіх прысутнічаюць модулі, ствараюцца з улікам запытаў спецыяльнасцяў і пры гэтым могуць ігнаравацца базавыя тэмы і нават паняцця, але прысутнічаюць *івэнты*. Гэта з'ява ўяўляе сабой спецыялізаванасць, з якой даводзіцца сутыкацца ў сучасным грамадстве. Межы ведаў - няведання або ведання дзеля саміх ведаў перажываюць істотныя змены і звязана гэта зноў жа з інфармацыйнай прасторай і нават масавай культурай, закладнікамі якіх мы з'яўляемся і з якімі мы жывем. Іншымі словамі, модулі і дысцыпліны па выбары павінны фарміравацца з улікам сучаснай праблематыкі і прафесіяй, з якой датыкаюцца модулі і дысцыпліны па выбары. Гэтая праблема, якая тычыцца толькі вонкавага боку і не мусіць хваляваць выкладчыка. Аднак, гэта толькі ў большай ступені адхіляе і пагаршае спробу знайсці кампраміс паміж профільнымі і непрофільнымі дысцыплінамі. Сутнасць такая, што калі асноўныя прадметы, у рэшце рэшт, можна «прымусіць» вывучыць, то іншыя не, нават калі выкарыстоўваць увесь рэпрэсіўны апарат (пераздачы і г.д.). Чаму так адбываецца? Мала хто звяртае ўвагу на тое, што, прыходзячы на вучобу, навучэнцы запоўненыя цалкам інфармацыяй і гэта праблема інфармацыйнага шуму, які нам навізаны [8]. Адхіліцца ад яго ўсім немагчыма, але яго можна паспрабаваць выкарыстоўваць у якасці метаду для вырашэння праблем з непрофільнымі дысцыплінамі (нават калі гэта будучы матэматыка, фізіка, хімія). Так як інфармацыйны шум з'яўляецца з'явай масавай культуры, дзе, пры больш уважлівым разглядзе, можна знайсці патрэбныя часціцы, якія дапамогуць стварыць інфармацыйную нагоду і жаданне звярнуцца да дысцыплін.

Яскравым прыкладам гэтага можа служыць літаратура і, як ні парадаксальна, кінематограф [3]. Дададзены тэкст пішацца пасля прэм'еры фільма «Беглы па лязе 2049», які з'яўляецца рэмейкам аднайменнага фільма, знятага ў 1982 годзе па кнізе Філіпа Дзіка «Мараць ці андроіды аб электроовцах» [1]. Як паказвае практыка, гэтая карціна і кніга сталі культурным кодам. *Сам культурны код - гэта інфармацыя якая прайграваецца ў соцыуме ў незалежнасці ці з'яўляецца яна веданнем ці не.*

Напрыклад, у гэты культурны код ўваходзіць і палітыка, якая непарыўна звязана з усімі з'явамі чалавечага жыцця і можа прысутнічаць у ёй у розных формах (літаратура, мастацтва і г.д.). Палітыка - гэта частка агульнай культуры, якая не можа існаваць асобна ад яе. Ці можна скарыстацца гэтымі творамі масавай культуры ў педагагічным працэсе, напрыклад, у паліталогіі? Крытычны погляд падкажа, што няма (*пытанне ведаў другараднае. Але што ёсць веды? Сёння, заўтра яны могуць быць абвешчаны памылкай. Прыкладам могуць служыць назітывізм і марксізм. Наогул гістарычныя канцэпцыі ці іншыя навуковыя, сацыяльныя канструкты не вольныя ад каштоўнасцяў даследчыка і выкладчыка, культурнага кода, ідэалогіі*). Аднак, здаровы сэнс падкажа, што так, хоць тэмы і спосабы іх перадачы адрозніваюцца, але змест застаецца тым жа. Праўда, неабходна ўдакладніць, што дадзены метады можна ўжываць у большай ступені на семінарскіх і самастойных занятках у якасці навучнага прыкладу масавай культуры і яе ўзаемасувязі з гуманітарнымі дысцыплінамі (тут існуе сувязь - веданне распаўсюджваецца ў масавай культуры, але, з другога боку, веданне зараджаецца ў самой культуры).

Такім чынам, якія тэмы могуць быць знойдзены ў дадзеным выпадку і адказваюць яны стандартам і патрабаваннем праграм? Можна сказаць сцвярдзальна і ў якасці прыкладу можна прывесці *тэму ўлады ў яе розных аспектах або абліччах (праблема панавання чалавека над прыродай або творчасць Ф. Ніцшэ, або пытанне існавання Бога)*. Вядома, у гэтай карціне ярка выяўлена праблема ідэалогіі, ды і сам фільм ёсць *ідэалагічны канцэпт і інструментарый*. Асобна пытанне узняты ў *вымярэнні рэвалюцыі* (своеасаблівая «класавая рэвалюцыя», звязаная з марксізмам) Як у кнізе, так і ў фільме досыць добра асветленая *тэма утопіі і, адпаведна, праблемы тэхналогій*. Хочацца падкрэсліць, што тэхналогіі як такія запоўнілі жыццё чалавека толькі 50-60 гадоў таму і пакуль рана гаварыць прынеслі яны карысць ці не. (Задаючы сабе пытанне - ці зрабілі тэхналогіі чалавека разумней ці не - варта звярнуцца да работ Ж. Ж. Русо, кнігам Ю. Хабермаса, С. Г. Кара-Мурза). Можна глумачыць шмат тэм, але цэнтральнай ўсё ж варта вылучыць праблему крытыкі *сучаснай цывілізацыі*, яе віртуальнасці і, як ні парадаксальна, прыкладам разумення гэтай з'явы будуць служыць прадстаўнікі франкфурцкай школы - Э. Фромт. Адорна і іншыя.

Зразумела, не ўсё можа быць ўвасоблена так як трэба, як бы гэтага хацелася, але тое, што гэта іншы канал перадачы інфармацыі, які можа прыцягнуць навучэнцаў да праблематыкі няпрофільных дысцыплін, гэта рэальнасць. За прыгожымі сцэнамі хаваецца глыбокі сэнс, які сучасны выкладчык павінен умець расшыфраваць, інакш гуманітарныя дысцыпліны могуць ператварыцца ў схаластыку, якая жыве сама па сабе ў сваім свеце [8]. Магчымая крытыка, што гэты «метад» не з'яўляецца педагагічным, паказвае толькі няведанне класічных прац антычнасці, у якіх змяшчаецца творчая (тэатральная) апрацоўка матэрыялу (Герадот, Платон, Феофраст, Дыяген Лаэртскі і іншыя, якія імкнуцца перадаць усе фарбы «локіліа» стракатасці). Пытанне - навукова гэта ці не? Кожны вырашае сам для сябе.

1. Дик, Ф. Мечтают ли андройды об электроовцах: Фантастические романы / Ф. Дик. - М.: «Осирис», 1992. - 445 с.
2. Докинз, Р. Эгоистичный ген / Р. Докинз – М.: CORPUS, 2013. - 509 с.
3. Жижек, С. Киногид извращенца: кино, философия, идеология / С. Жижек. - Екатеринбург: Гонзо, 2014. – 469 с.
4. Колесникова Л. Н. Профессиональный имидж современного преподавателя // Ученые записки ОГУ. Серия: Гуманитарные и социальные науки. 2011. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/professionalnyy-imidzh-sovremenno-go-prepodavatelya> (дата обращения: 28.10.2018).
5. Краснова, Т. И. Как может и/или должна сегодня измениться позиция преподавателя высшей школы? / Т. И. Краснова // Диалог. – 2014. – № 7. – С. 32–36; № 8. – С. 46–49.
6. Макеева Е. А. Школа и идеология // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. 2007. №36. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/shkola-i-ideologiya> (дата обращения: 28.10.2018).
7. Насонова, Д. И., Роль фундаментальных дисциплин в профессиональной подготовке студентов / Насонова, Д. И., Антонова, А. А. - Сборник работ 70-ой научной конференции студентов и аспирантов Белорусского государственного университета, 15–18 мая 2013 г., Минск: В 3 ч. Ч. 1 / Белорус. гос. ун-т.. - С. 422-426.
8. Хосе, Ортега-и-Гассет, Миссия университета / Хосе Ортега-и-Гассет. – М.: Высш. шк. экономики, 2010. - 139 с.